

coaliția 2009

coaliția civică
pentru alegeri libere și corecte

ASOCIAȚIA PROMO-LEX

COALIȚIA CIVICĂ PENTRU ALEGERI LIBERE ȘI CORECTE

RAPORT

PRIVIND MONITORIZAREA PROCESULUI ELECTORAL ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ A REPUBLICII MOLDOVA ALEGERILE PARLAMENTARE 2009

PERIOADA DE MONITORIZARE: 10 februarie - 18 martie 2009

Proiectul „Monitorizarea procesului electoral în regiunea transnistreană a RM” este susținut financiar de Fundația Eurasia din resursele acordate de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida/Asdi) și Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

Opiniile exprimate în acest document aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția finanțatorilor.

Chișinău 2009

I. Introducere

Monitorizarea alegerilor parlamentare în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, este un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției civice pentru alegeri libere și corecte „Coaliția 2009”.

Astfel, pentru prima dată în istoria alegerilor din Moldova, societatea civilă monitorizează procesul electoral în regiunea transnistreană, aflată din 1992 sub controlul administrației de la Tiraspol.

Asociația Promo-LEX are experiența necesară pentru procesul de monitorizare electorală, fiind asistată totodată de către colegii din „Coaliția 2009”. De asemenea, realizarea proiectului în regiunea transnistreană este posibilă datorită sprijinului complex și divers, oferit de către reprezentanții societății civile din acest teritoriu.

Raportul a fost elaborat de Ion Manole, Diana Moraru și Pavel Postica. Autorii solicită persoanelor și organizațiilor interesate să ofere informații, să critice sau să corecteze anumite aspecte, concluzii sau recomandări incluse în Rapoartele de monitorizare a procesului electoral în regiunea transnistreană.

Proiectul este realizat de o echipă compusă din 10 persoane, dintre care 7 observatori din regiune. Totodată, în cadrul activităților de monitorizare a procesului electoral în regiunea transnistreană sunt implicate voluntar alte 14 persoane. Datele prezentate în raport sunt colectate prin observare directă, iar concluziile și recomandările acestui raport sunt formulate cu bună credință având drept scop contribuția la edificarea unui proces electoral transparent și corect în regiunea transnistreană a Republicii Moldova.

Primul raport de monitorizare, realizat pentru perioada 10 februarie – 20 martie 2009, este unul preponderent de constatare a stării de fapt din Transnistria și de informare a publicului interesat.

Proiectul este susținut financiar de Fundația Eurasia din resursele acordate de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida/Asdi) și Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

II. Sumar executiv

Cetățenii Republicii Moldova domiciliați în regiunea transnistreană, aflată din 1992 în afara controlului autorităților constituționale, sunt discriminați în exercitarea dreptului la vot în raport cu cetățenii din alte regiuni ale țării. Situația rămâne valabilă și pentru scrutinul parlamentar din 5 aprilie 2009.

Scrutinele parlamentare precedente s-au caracterizat prin obstacolele create treptat de autoritățile de la Tiraspol, pe de o parte, și neglijența autorităților constituționale față de realizarea dreptului la vot a cetățenilor săi din acest teritoriu, pe de altă parte. Alegerile parlamentare menționate pentru cetățenii Republicii Moldova din regiunea transnistreană, au avut loc numai în unele localități din apropiere, aflate sub jurisdicția autorităților constituționale. Autoritățile constituționale asigură numai dreptul de a vota, fără a garanta și asigura deplin alte drepturi și libertăți caracteristice campaniei și procesului electoral.

Numărul alegătorilor care s-au prezentat la votare la scrutinele precedente se află în creștere, dublându-se pentru ultimul scrutin (de la 4298 în 2001 la 8206 în 2005). În condițiile în care atât autoritățile cât și concurenții electorali ar avea posibilitatea să desfășoare activ campanii de informare și implicare a cetățenilor din regiune, asigurându-le condiții normale de participare și acces la procesul electoral, numărul acestora ar putea crește semnificativ și rapid.

Autoritățile manifestă interes pentru crearea condițiilor de exercitare a dreptului la vot cetățenilor din regiune. Totodată, organele electorale au adoptat decizii care nu asigură realizarea deplină a dreptului la vot pentru alegătorii din regiune. CEC a adoptat Hotărârile nr.2095-2129 fiind constituite Consilii electorale de circumscripție pentru toate Circumscripțiile electorale de nivelul 2, cu excepția

Circumscripției electorale nr.37 pentru localitățile din stânga Nistrului și Circumscripției electorale nr.3 municipală Bender. Cele 10 secții de votare, deschise pentru participarea la vot a locuitorilor din regiunea transnistreană sunt unicele secții electorale ale Republicii Moldova unde nu se întocmesc listele electorale. Este inexplicabil acest fapt, deoarece autoritățile dețin informația deplină pentru fiecare localitate privind numărul de cetățeni cu drept de vot. De asemenea, cele 10 secții de votare nu corespund criteriilor minime necesare pentru desfășurarea alegerilor. În lipsa listelor electorale, cetățenii din regiune nu pot obține certificate cu drept de vot, eliberate de către organele electorale cu scopul de a permite alegătorilor aflați în ziua alegerilor în alte localități ale țării.

Atât organele electorale cât și concurenții electorali ignoră cu preponderență și nejustificat alegătorii din regiunea transnistreană, discriminându-i în raport cu alegătorii din alte circumscripții electorale. Participarea eventuală la scrutin a alegătorilor din regiunea transnistreană va reprezenta în general un vot inconștient.

Reprezentanții administrației regionale s-au exprimat suficient de categoric în numele tuturor locuitorilor regiunii, împotriva participării la vot, încercând astfel să influențeze atât atitudinea persoanelor cât și atmosfera în societate.

În general, mass-media din regiune s-a referit indirect la alegerile parlamentare din 2009 și preponderent în contextul anumitor știri sau declarații, iar conținutul informațiilor a fost în mare parte negativ exprimând poziții împotriva participării la vot.

Activitățile specifice campaniei electorale sunt practic absente în regiunea transnistreană. Partidele nici nu au întreprins tentative de a organiza întâlniri cu alegătorii în această regiune, cu excepția unor localități și instituții subordonate autorităților constituționale.

În perioada de monitorizare nu au fost înregistrate cazuri de intimidare, persecutare a reprezentanților candidaților electorali sau a observatorilor Promo-LEX.

III. Constatări

Aspecte legislative relevante

Localităților din stânga Nistrului le pot fi atribuite forme și condiții speciale de autonomie, în conformitate cu statutul special adoptat prin lege organică.¹ În acest sens la 22 iulie 2005 Parlamentul a adoptat Legea cu privire la statutul special al localităților din stânga Nistrului, care prevede constituirea unității teritoriale autonome cu statut juridic special Transnistria, în componența Republicii Moldova.²

Potrivit Codului Electoral al RM, în scopul organizării și efectuării alegerilor, Comisia Electorală Centrală formează, cu cel puțin 55 de zile înainte de efectuarea lor, circumscripții electorale administrative, care corespund unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi.

La 6 februarie 2009 CEC a adoptat Hotărârea nr.2065 cu privire la constituirea circumscripțiilor electorale de nivelul doi în unitățile administrativ-teritoriale ale Republicii Moldova, fiind constituită Circumscripția electorală nr.37 pentru localitățile din stânga Nistrului, precum și Circumscripția electorală nr.3 municipală Bender.

Cu cel puțin 50 zile înainte de alegeri, crează consilii electorale de circumscripție. Candidaturile a 2 membri sunt propuse de către Judecătoria de circumscripție, iar candidaturile celorlalți membri cu drept de vot deliberativ sunt propuse de către partide și alte organizații social-politice, reprezentate în Parlament la data constituirii consiliului electoral de circumscripție, proporțional mandatelor deținute.³

---

¹art.110 Constituția RM

²art.3 alin.1 Legea nr.173 din 22 iulie 2005

³al.4 art.27 Cod Electoral

Potrivit legii privind organizarea sistemului judecătoresc sunt prevăzute instanțe de judecată pentru regiunea transnistreană (spre exemplu Judecătoria Tiraspol cu 17 judecători, Judecătoria Bender cu 6 judecători, etc.).

La 12 februarie 2009 CEC a adoptat Hotărârile nr.nr.2095-2129 prin care a constituit Consilii electorale de circumscripție pentru toate Circumscripțiile electorale de nivelul 2 cu excepția Circumscripției electorale nr.37 pentru localitățile din stânga Nistrului și Circumscripției electorale nr.3 municipală Bender.

Potrivit art.9 Cod Electoral dreptul de vot este exercitat în localitatea în care alegătorul își are domiciliul sau reședința (în timpul valabilității acesteia).

Codul Electoral nu prevede nici o excepție sau procedură specială pentru teritoriul țării aflat sub control străin.

Al.1 art.39 Cod Electoral prevede întocmirea listelor de către administrația publică locală, care includ toți cetățenii cu drept de vot ce domiciliază în raza secțiilor respective de votare.

Potrivit datelor furnizate Asociației Promo-LEX de Ministerul Dezvoltării Informaționale al R.Moldova la 27.02.2009, în regiunea transnistreană sunt înregistrați 223580 cetățeni cu drept de vot ai R.Moldova. Cele 10 secții de votare, deschise pentru participarea la vot a locuitorilor din regiunea transnistreană sunt unicele secții electorale ale Republicii Moldova unde nu se întocmesc listele electorale. Este inexplicabil acest fapt, deoarece autoritățile⁴ dețin informația deplină pentru fiecare zonă și localitate privind numărul de locuitori ai regiunii, cetățeni cu drept de vot.

Al.2 art.39 Cod Electoral prevede dreptul persoanelor, care și-au schimbat locul de ședere, să declare acest fapt la organul administrării publice locale pentru a putea fi înscris în listele de alegători ale secției de votare de la noul loc de ședere.

Autoritățile nu au prevăzut situația în cazul schimbării locului de ședere în interiorul regiunii, ceea ce cu siguranță va descuraja această categorie de alegători să participe la alegerile din 5 aprilie. Totodată, situația dată poate conduce la încălcarea în masă a drepturilor lor, deoarece în regiune administrația publică locală nu se află sub jurisdicția autorităților constituționale. Spre exemplu, alegătorul X cu viza de domiciliu în r. Camenca care însă muncește sau este student în or. Bender va avea posibilitatea de a-și exercita dreptul la vot numai la secția de votare nr.59 din Sănătăuca, Florești, deschisă pentru cetățenii din r. Camenca. Cetățeanul X va fi astfel discriminat în raport cu cetățenii aflați în alte regiuni ale țării, deoarece nu va avea posibilitatea de a vota la locul ultimei sale reședințe.

Al.8 art.39 Cod Electoral stipulează că alegătorul poate fi înscris numai într-o singură listă electorală.

Alegătorii din regiunea transnistreană rămân în afara oricărei liste electorale.

Al.9 art.39 Cod Electoral prevede posibilitatea alegătorului de obținere a unui certificat pentru dreptul de vot, în cazul în care acesta își schimbă domiciliul în perioada dintre data întocmirii listelor electorale și data alegerilor. Adică în cazul în care alegătorul se va afla în ziua alegerilor în altă regiune a țării, acesta are posibilitatea de a obține de la biroul electoral al secției de votare un certificat cu care va putea vota în orice altă secție de votare din țară.

Din cauza lipsei listelor electorale pentru cetățenii din regiunea transnistreană, alegătorii din acest teritoriu nu vor putea obține certificatul pentru dreptul de vot pentru a vota la o altă secție de votare. Respectiv, acești alegători nu vor putea vota la alte secții de votare decât la una din cele 10, deschise în raza domiciliului lor, reflectat în actele de identitate.

În concluzie, prevederile art.39 Cod Electoral nu sunt valabile pentru alegătorii din regiunea transnistreană, ceea ce reprezintă o discriminare clară a acestora. Totodată, deoarece în acest teritoriu nu există autorități locale și electorale constituționale și în condițiile în care alegătorii din regiune nu sunt informați suficient despre procedurile de votare, există riscul ca numeroși alegători

---

⁴Ministerul Dezvoltării Informaționale al Republicii Moldova

să se deplaseze spre anumite secții de votare, însă să nu poată vota din cauza problemelor invocate în prezentul capitol.

Administrareaalegerilor

La 3 decembrie 2008 președintele CEC și-a manifestat speranța că administrația regiunii nu va crea obstacole pentru deschiderea a 500 secții de votare în Transnistria, declarând totodată că există în acest sens surse financiare necesare.

Inițiativa autorităților constituționale de a deschide secții de votare în regiunea transnistreană a eșuat. Administrația de la Tiraspol a speculat ideea necesității depunerii unui demers oficial către autoritățile electorale din regiune. Autoritățile constituționale au evitat această procedură. Astfel, la 10 martie 2009 CEC RM a adoptat Hotărârea nr.2282 cu privire la modul de participare a cetățenilor Republicii Moldova domiciliați în unele localități din stânga Nistrului, în municipiul Bender și în unele localități ale raionului Căușeni la alegerile Parlamentului R.Moldova din 5 aprilie 2009.

Potrivit acesteia, în scopul asigurării dreptului de vot al cetățenilor din regiune, CEC a hotărât că alegătorii din Transnistria participă la alegerile parlamentare prin prezentarea lor la secțiile de votare nr.59 din s.Sănătăuca, nr.3 (or.Rezina), nr.4 (s.Cocieri), nr.6 (s.Doroțcaia), nr.40 (s.Varnița), nr.41 (s.Varnița), nr.33 (s.Hagimus), nr.23 (s.Răscăieți), nr.23 (s.Copanca) și nr.27 (s.Fîrlădeni). Potrivit aceluiași document, buletinele de vot vor fi supuse unei evidențe aparte, alegătorii fiind incluși în liste electorale suplimentare, iar buletinele de vot vor fi introduse în urne cu inscripția „urne speciale”. Mai mult ca atât, al.2 al Hotărârii nr.2282 prevede că buletinele de vot către secțiile de votare nominalizate vor fi distribuite respectiv de consiliile electorale de circumscripție nr.18 Florești, nr.26 Rezina, nr.15 Dubăsari, nr.4 Anenii Noi, nr.32 Ștefan Vodă și nr.10 Căușeni fiind supuse unei evidențe separate.

Constatăm existența a 2 Hotărâri contradictorii adoptate de CEC. Una stabilește constituirea a 2 circumscripții electorale teritoriale pentru regiunea transnistreană, iar alta obligă consiliile altor 6 circumscripții electorale teritoriale să distribuie buletine de vot pentru secțiile de votare constituite suplimentar.

Totodată, Hotărârea nr.2282 a fost întemeiată pe prevederile art.18, 26 Cod Electoral, autoritățile soluționând două probleme: 1.participarea cetățenilor din stânga Nistrului la alegeri și 2.de facto a deschis secții de votare suplimentare.

În principiu, emiterea hotărârii în cauză este una salutară pentru că încearcă să creeze oarecum posibilitatea cetățenilor din acest teritoriu să voteze. Indiscutabil, drepturile acestora trebuie respectate și apărate în egală măsură, iar realizarea acestora trebuie încadrată în limitele constituționale. Argumentarea juridică a Hotărârii CEC din 10 martie 2009 însă ridică semne serioase de întrebare. Referințele la prevederile art.18 și art.26 sunt formale și irelevante pentru adoptarea legală a unor astfel de decizii.

Cu toate acestea, CEC urma să constituie Consilii electorale pentru Circumscripțiile electorale teritoriale nr.3 și 37. Anume acestea ar fi fost în drept să constituie secțiile respective fără intervenția CEC.

Așadar, potrivit aceleiași Hotărâri din 10.03.2009 CEC a stabilit că cetățenii din regiune se vor prezenta la alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009 la numai 10 secții de votare, constituite în localitățile din apropiere, aflate sub jurisdicția autorităților constituționale.

Prevederile art.29 Cod Electoral stipulează foarte clar că secțiile de votare se constituie pentru un număr de cel puțin 30 și cel mult 3000 alegători.

---

⁵ Prevede atribuții generale ale CEC și poate fi luat în calcul doar alin.1 lit.h), prin care CEC poate soluționa chestiuni privind modul de participare la alegeri a cetățenilor care în ziua votării se află în afara teritoriului țării. Or, teritoriul din stânga Nistrului nu se află de jure în afara țării.

Potrivit datelor furnizate Asociației Promo-LEX de Ministerul Dezvoltării Informaționale al R.Moldova la 27.02.2009, în regiunea transnistreană sunt înregistrați 223580 cetățeni cu drept de vot ai R.Moldova. Astfel, fiecărei secții i-ar reveni, în medie, câte cca. 22.000 alegători.

Potrivit Hotărârii CEC nr.2282, la secțiile de votare nominalizate pot vota toți cetățenii cu drept de vot din mun.Tiraspol, localitățile Caragaș, Blijnii Hutor, Parcani, Sucleia și Tîrnăuca, precum și marea majoritate a cetățenilor din mun.Bender (Tighina), or numai în mun.Tiraspol locuiesc 47265 cetățeni cu drept de vot. Astfel, cea mai serioasă problemă în acest sens persistă pentru secțiile de votare nr.40 și 41, amplasate în Centrul de Cultură din s.Varnița. Amplasate într-un singur local (Centrul de Cultură) ambele secții de votare vor trebui eventual să asigure condiții optime de exercitare a dreptului de vot pentru un potențial număr de peste 100.000 alegători.

În cazul în care majoritatea cetățenilor acestei regiuni vor dori să se prezinte la urnele de vot din cele 10 secții de votare, autoritățile nu vor putea face față fluxului de alegători. Din experiența scrutinelor anterioare cunoaștem că numeroși alegători care s-au prezentat la aceste secții au renunțat să își exercite dreptul de vot din cauza aglomerației și condițiilor inadecvate.

Autoritățile electorale nu au constituit birouri electorale, însă au decis deschiderea unor "urne speciale" în cadrul secțiilor de votare ale unor localități de pe ambele maluri ale Nistrului, aflate sub jurisdicția autorităților constituționale.

Spre exemplu, secția de votare Nr.4 din Cocieri, Dubăsari a afișat listele electorale pentru alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009. În listele electorale au fost incluse 3166 alegători, ceea ce reprezintă deja încălcarea prevederilor al.2 art.29 Cod Electoral (secțiile de votare se constituie pentru un număr de cel puțin 30 și cel mult 3000 alegători). Totodată, la aceiași secție de votare, conform Hotărârii CEC nr.2282, vor vota alegătorii din localitățile raionului Dubăsari, aflate sub controlul regimului de la Tiraspol (suplimentar cca.30000 potențiali alegători).

Constituirea birourilor electorale pentru regiunea transnistreană și crearea unor condiții optimale ar fi încurajat cetățenii să participe mai activ, să promoveze candidați sau concurenți proprii la alegerile parlamentare.

Trezește îngrijorări și aspectul ce ține de asigurarea ordinii publice la aceste secții de votare, or suplimentarea numărului de polițiști necesită acordul și coordonarea Comisiei Unificate de Control (CUC).

Mass-media și societateacivilă din regiune

Informațiile și comentariile din presa regională poartă caracter confuz, ambiguu și redă senzația unei dirijări sau orchestrări centralizate. Spre exemplu, pe de o parte unii actori declară că locuitorii regiunii nu sunt interesați în participarea scrutinului electoral (promovând ideea că oamenii au fost nevoiți să obțină pașapoarte moldovenești doar pentru a putea circula liber în afara regiunii), pe de altă parte, ei spun că participarea cetățenilor la votare ar asigura partidului de guvernământ un număr mare de voturi. Vin în contradicție și afirmațiile liderilor regiunii care pe de o parte declară că populația nu dorește participarea, iar în altă ordine de idei se afirmă că eventuala deschidere a secțiilor de votare în regiune ar demonstra un număr mare de participanți la votare, ceea ce ar permite Chișinăului să argumenteze teoriile sale privind opțiunile populației etc.

Reprezentanții administrației regionale s-au exprimat suficient de categoric în numele tuturor locuitorilor regiunii, împotriva participării la vot, încercând astfel să influențeze atât atitudinea persoanelor cât și atmosfera în societate.

Ziarul „Pridnestrovie” (Transnistria) - „prin implicarea poporului Transnistriei la alegerile Parlamentului și indirect a Președintelui Moldovei, Chișinăul oficial încearcă să demonstreze și Rusiei și Uniunii Europene faptul „împăcării” celor 2 maluri ale Nistrului, să creeze impresia despre

prezența premizelor pentru finalizarea negocierilor și semnarea documentelor ce reglementează transferul Transnistriei sub jurisdicția Moldovei”.

Liderul „Uniunii moldovenilor din Transnistria”, Valerian Tulgara a calificat intențiile CEC drept „provocare și tentativă de a lovi în imaginea conducerii Transnistriei”. Totodată, acesta a declarat că „la alegerile parlamentare precedente locuitorii regiunii nu au fost activi, iar ca rezultat al politicii provocatoare, promovate de Chișinău față de regiune, de această dată locuitorii Transnistriei vor ignora alegerile parlamentare”. Acesta a mai declarat într-un alt interviu că „la moment participarea transnistrenilor la alegerile din 5 aprilie nu are nici un sens”.

Alte asociații obștești, majoritatea cu caracter patriotic sau militar au declarat în mass-media locală că participarea locuitorilor din regiune la alegerile parlamentare nu trebuie admisă. Grigorii Agre, președintele „Uniunii apărătorilor Transnistriei” a declarat că „în Moldova nu există forțe pro-ruse adevărate, respectiv nu are cine susține Transnistria”.

Liderul „Uniunii Comunităților Ruse din Transnistria”, Victor Arestov a declarat că „nu trebuie să susținem careva forțe din Moldova. Mai ales, nu trebuie să admitem candidarea reprezentanților din Transnistria în Parlamentul RM”.

Președintele „Uniunii Ofițerilor din Transnistria”, Serghei Zaicenco a declarat că „Transnistria nu poate participa sub nici o formă la alegeri. Acesta este un câmp politic ce aparține altui stat, țară care distruge cu premeditare structura socială și de stat a Transnistriei”.

Liderii Uniunii colectivelor de muncă (OSTK) din Tiraspol consideră că participarea la alegeri va crea condiții de dependență a Transnistriei în raporturile sale cu Moldova, oferind Chișinăului posibilitatea de a afirma că teritoriul transnistrean este gata să treacă sub jurisdicția R. Moldova.

Fostul reprezentant al Tiraspolului la CUC, Alexandr Porojan a declarat că participarea activă a electoratului din Transnistria este convenabil în primul rând Partidului Comuniștilor din Moldova, deoarece anume acesta ar obține absolută majoritate a voturilor.

Noțiunea de „ume speciale” a generat critici din partea a numeroase instituții administrative și reprezentanți ai diverselor organizații din regiune. Spre exemplu, Piotr Denisenko președintele presupusului CEC din Tiraspol a declarat că „instalarea unor oarecare „ume speciale” reflectă adevărata atitudine a autorităților Republicii Moldova față de transnistreni: „cetățenii noștri sunt considerați în dreapta Nistrului drept persoane de categorie inferioară”.

Mai mult, Oleg Beleakov, reprezentantul Tiraspolului în Comisia Unificată de Control consideră că organizarea „umelor speciale” reprezintă o încălcare gravă a drepturilor omului. De aceeași părere este și Valerian Tulgara, deputat în legislativul regional, lider al Uniunii moldovenilor din Transnistria, considerând că votarea conform acestei proceduri încalcă secretul votului.

Piotr Denisenko președintele „CEC” din Tiraspol a declarat că nu au existat careva întrevederi și acțiuni comune cu autoritățile electorale ale RM. În opinia acestuia „locuitorii Transnistriei, care dețin cetățenia Moldovei, în primul rând sunt cetățeni transnistreni. Din această cauză, dacă secțiile de votare sunt gata să îi primească, atunci în mod obligatoriu acolo trebuie asigurată prezența observatorilor părții transnistrene, pentru a nu admite acțiuni de umilire, înjosire sau ofensare a cetățeanului nostru...”

Vasilii Kaliko, „ombudsman” al regiunii, a declarat că „nimeni niciodată nu a creat obstacole cetățenilor moldoveni de a se deplasa și vota la secțiile de votare și nici nu intenționează acest lucru”.

Liderul filialei Asociației politologilor ortodocși din Rusia, Vladimir Bukarski a declarat că „autoritățile transnistrene trebuie să manifeste un interes deosebit ca în Parlamentul de la Chișinău să promoveze forțe prietenoase. Indiferent de faptul dacă autoritățile electorale ale RM se vor adresa în scopul deschiderii secțiilor de votare în Transnistria, Tiraspolul trebuie să întreprindă toate măsurile ca votul fiecărui locuitor al regiunii să influențeze componența viitorului Legislativ al RM. Refuzul deschiderii secțiilor de votare în Transnistria va fi cea mai proastă decizie posibilă”.

În general, presa din regiune s-a referit indirect la alegerile parlamentare din 2009 și preponderent în contextul anumitor știri sau declarații, iar conținutul informațiilor a fost în mare parte negativ exprimând poziții împotriva participării la vot.

Campania electorală și activitatea partidelor

Activitățile specifice campaniei electorale sunt practic absente în regiunea transnistreană. Alegătorii nu au posibilitatea deplină de a se informa despre scrutinul din 5 aprilie, despre candidații electorali și platformele lor electorale.

Deocamdată, a fost înregistrat un singur caz de prezență la un post TV din regiune, finanțat din bani publici. Vasile Tarlev, liderul UCM și-a prezentat platforma formațiunii sale la sfârșitul lunii februarie.

Deși în număr foarte mic, sporadic și doar în unele zone, reprezentanții candidaților electorali sunt prezenți în regiunea transnistreană. În mare parte aceștia își desfășoară discret activitatea în zonele urbane (Bender, Tiraspol, Râbnița, Grigoriopol și Dubăsari). În localitățile rurale activitatea acestora este mai puțin prezentă. Concurenți electorali, care desfășoară activități în regiunea transnistreană: PLDM (mun.Bender), AMN (mun.Bender și r.Dubăsari), PL (mun.Tiraspol), UCM (mun.Bender și Tiraspol, or.Grigoriopol și Râbnița), MAE (r.Grigoriopol și r.Râbnița), PCRM (r.Dubăsari).

Partidele nici nu au înregistrat tentative de a organiza întruniri cu alegătorii în această regiune, cu excepția unor localități și instituții subordonate autorităților constituționale. Liderii unor concurenți electorali au organizat întâlniri cu alegătorii din Transnistria în localitățile din vecinătate, aflate sub controlul autorităților constituționale.

În perioada 1-15 februarie au fost sesizate întâlniri neformale ale unor lideri politici cu reprezentanții administrației publice locale din mun.Tiraspol și or.Grigoriopol.

Reprezentanții structurilor vamale și-au intensificat controalele, în special în vederea depistării materialelor cu caracter electoral.

Cu ocazia împlinirii a 17 ani de la declanșarea conflictului armat, observatorii au înregistrat o evoluție pozitivă la Corjova, r-ul Dubăsari, unde locuitorii și administrația publică locală nu au fost împiedicați să desfășoare întrunirea publică și un marș de comemorare a victimelor. Pentru prima dată forțele de ordine separatiste au observat discret evenimentul fără a interveni, chiar dacă manifestații au arborat drapelul Republicii Moldova.

Considerăm că acesta este un semn pozitiv, în comparație cu evenimentele de la alegerile locale din 3 și 17 iunie 2007 și sperăm că astfel de manifestații vor fi posibile și în alte localități aflate total sau parțial sub controlul administrației de la Tiraspol. La eveniment au participat și unii concurenți electorali sau reprezentanți ai acestora, care însă s-au abținut de la discursuri cu caracter electoral.

În perioada de monitorizare nu au fost înregistrate cazuri de intimidare, persecutare a reprezentanților candidaților electorali sau a observatorilor Promo-LEX.

IV. Contextul preelectoral în regiunea transnistreană

Parlamentul se alege prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat și este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului. La 5 aprilie 2009 se va desfășura al 5-lea scrutin electoral parlamentar din Republica Moldova, după obținerea independenței (1994, 1998, 2001 și 2005).

După semnarea la 21 iulie 1992 a Acordului moldo-rus, autoritățile constituționale de la Chișinău au pierdut practic controlul asupra regiunii transnistrene. Administrarea regiunii este realizată de către un regim de facto, care a uzurpat cu suport din exterior puterea de stat prin mijloace violente și

militare și o menține deja de cca.20 ani prin mijloace nedemocratice. În această regiune, datorită sprijinului acordat sub toate aspectele de către Federația Rusă, a fost creat un sistem administrativ, care cu excepția recunoașterii internaționale, întrunește toate condițiile, atributele și caracteristicile unei entități statale.

Începând cu 1994 în Moldova Parlamentul a fost ales în baza sistemului electoral proporțional absolut, ceea ce înseamnă că pentru întreaga țară există o singură circumscripție electorală națională, reprezentată prin 101 mandate în baza listelor închise de partid. Metoda d'Hondt este aplicată în Moldova la repartizarea mandatelor de deputat al Parlamentului, însă această metodă este criticată în ultimii ani. Principalul argument în favoarea schimbărilor este necesitatea împărțirii teritoriului țării în 101 circumscripții electorale pentru a permite delegarea deputaților în Parlament din partea tuturor unităților administrativ-teritoriale. Numai în asemenea situații se consideră că cetățenii vor putea mai ușor urmări activitatea deputatului delegat și în același timp, va crește gradul de reprezentativitate și responsabilitate a organului legislativ.

Pe de altă parte, principalul argument al oponentilor modificării sistemului electoral în Moldova încă mai servește problema transnistreană, datorită căreia deocamdată rămâne imposibilă desfășurarea alegerilor pe întreg teritoriul țării. Din acest punct de vedere, populația întregii țări a devenit ostaticul situației.

Pentru cetățenii din regiunea transnistreană, alegerile parlamentare reprezintă unica posibilitate de exercitare a dreptului lor la vot în câmpul juridic constituțional. Pentru a le crea condiții de participare la alegerile parlamentare, autoritățile deschid secții de votare speciale, în localitățile aflate sub jurisdicție constituțională.

În condițiile actuale, participarea cetățenilor din regiunea transnistreană la alegeri rămâne o formalitate, limitată, de regulă, la procedura de aplicare a ștampilei „votat” în buletinul de vot. Acest fapt constituie o gravă problemă pentru respectarea majorității drepturilor fundamentale și cetățenești.

Deținând controlul asupra acestui teritoriu, administrația regiunii transnistrene impune populației condiții ce contravin principiilor democratice și normelor constituționale, limitând astfel drepturile și libertățile lor fundamentale. Or, dreptul electoral nu se limitează la procedura de votare ci cuprinde o serie de alte drepturi și libertăți fundamentale precum dreptul la libera exprimare, dreptul la întruniri, dreptul la informare, dreptul la asociere etc.

Dreptul electoral, în calitatea sa de fundamental democrației, rămâne necunoscut, neconștientizat și nerealizat de către marea majoritate a cetățenilor R.Moldova, rezidenți ai Transnistriei, deoarece administrația regiunii s-a opus organizării și desfășurării campaniilor electorale și a scrutinelor naționale în acest teritoriu.

La alegerile parlamentare din 27 februarie 1994 se presupune că au participat 7664 cetățeni din regiunea transnistreană,⁶ deoarece alegătorii din Transnistria au votat în secții de votare comune, ceea ce a făcut dificilă stabilirea exactă a numărului de alegători.

La alegerile parlamentare din 22 martie 1998 numărul cetățenilor din regiune, care au participat la vot a scăzut la 3776. Autoritățile constituționale au deschis câteva secții speciale de votare în localitățile din vecinătatea regiunii.

La alegerile din 25 februarie 2001 doar 4298 de cetățeni din regiune și-au realizat dreptul de vot în secțiile speciale de votare.

La alegerile parlamentare din 6 martie 2005 au participat la alegeri cca 8206 persoane. Au fost înregistrate cazuri în care alegătorii au renunțat să voteze din cauza aglomerației de la secțiile speciale de votare.

Așadar, scrutinele parlamentare din perioada menționată s-au caracterizat prin obstacolele create treptat de autoritățile de la Tiraspol, pe de o parte, și neglijența autorităților constituționale față de realizarea dreptului la vot a cetățenilor săi din acest teritoriu, pe de altă parte. Astfel, alegerile

⁶ <http://www.e-democracy.md/comments/political/20090214/>, Problema organizării alegerilor în Transnistria

parlamentare pentru cetățenii RM din regiunea transnistreană, au loc numai în unele localități din apropiere, aflate sub jurisdicția autorităților constituționale. Autoritățile constituționale asigură numai dreptul de a vota, fără a garanta și asigura deplin alte drepturi și libertăți caracteristice campaniei și procesului electoral.

V. Efectele procesului de reglementarea problemei transnistrene asupra exercitării dreptului la vot pentru alegătorii din regiunea transnistreană

În prezent, procesul de reglementare a problemei transnistrene are loc în formatul „5+2”, care presupune participarea la negocieri a autorităților constituționale și administrației de la Tiraspol, OSCE în calitate de mediator, Federației Ruse și Ucrainei ca state garant, și din 2006 Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii în calitate de observatori.

Formatul actual este unul mai echilibrat, însă datorită unor documente semnate în perioada 1997-2001 situația a devenit mult mai incertă, iar administrația de la Tiraspol, sprijinită de Federația Rusă, insistă asupra „egalității părților”, ignorând de fapt principiile de bază ale Acordului moldo-rus din 1992. În aceste condiții, relațiile dintre autoritățile constituționale și administrația separatistă au devenit complicate și incerte, iar negocierile au loc deseori în mod spontan, imprevizibil și în dependență de anumite împrejurări.

În aceste condiții, „negocierile” reprezintă un mijloc perfect de menținere a situației fără schimbări pozitive, iar populația regiunii suportă consecințele, fiind înlăturată de la procesul de luare a deciziilor. Mai mult, aceasta este privată de posibilitatea de a se informa din diferite surse și de posibilitatea de a se implica activ și liber în viața publică a regiunii și țării.

Discuțiile privind participarea alegătorilor din regiunea transnistreană la alegerile parlamentare din 2009 au fost reluate oficial în vara anului 2008. Autoritățile constituționale au abordat problema deschiderii secțiilor de votare și participarea nemijlocită a cetățenilor din Transnistria la alegeri. În acest sens, presa a invocat declarațiile ministrului Reintegrării Vasile Șova, care propunea în acest scop să se ajungă la o înțelegere cu administrația separatistă, oferindu-se un anumit număr de locuri în Parlamentul țării pentru reprezentanții administrației regionale de la Tiraspol.

Într-un interviu acordat postului rus de radio „Echo Moskv”, președintele R.Moldova a acuzat administrația de la Tiraspol de crearea obstacolelor în calea realizării dreptului electoral al cetățenii moldoveni, locuitori ai regiunii.

Totodată, Președintele RM a declarat la 3 decembrie 2008 că cetățenilor moldoveni, rezidenți ai regiunii transnistrene, le-au fost create întotdeauna condițiile necesare, autoritățile constituționale oferind posibilitatea de a vota la orice secție de votare.

La 28 ianuarie 2009, în cadrul unei întrevederi bilaterale, Ministrul Reintegrării V.Șova și Șeful Misiunii OSCE în Moldova, Philip Remler au discutat problema pregătirii și organizării scrutinului parlamentar în localitățile din regiunea transnistreană, menționând în acest context necesitatea asigurării participării la alegeri a cetățenilor moldoveni domiciliați în regiune.

De asemenea, delegația Asambleei Parlamentare a OSCE a discutat în cadrul vizitei la Chișinău și Tiraspol despre necesitatea accesului concurenților electorali pentru desfășurarea campaniei electorale în regiunea transnistreană, în cazul în care nu vor fi deschise secțiile de votare în acest teritoriu.

„Ministrul de externe” de la Tiraspol, Vladimir Yastrebciaak a declarat la 11 decembrie 2008 că secțiile de votare pot fi deschise în regiune cu statut de circumscripții străine, menționând în acest sens experiența regiunii cu autoritățile electorale din Federația Rusă și Ucraina.

În cadrul întrevederii bilaterale (Voronin-Smirnov) din 24 decembrie 2008 (or.Tiraspol), Smirnov a declarat în prezența președintelui Voronin că nu știe nimic despre careva alegeri „la voi sunt alegeri, noi nu avem nici un scrutin”. Totodată, la 12 februarie 2009, tot el a declarat într-un interviu oferit la Moscova că „cetățenii transnistreni vor fi liberi să voteze în cadrul alegerilor parlamentare

din 5 aprilie”. Ulterior, Smirnov anunță CEC-ul⁷ că Tiraspolul refuză să permită Chișinăului deschiderea secțiilor de votare în regiune.

Oleg Beleakov, reprezentant al Tiraspolului în Comisia Unificată de Control a declarat că cetățenii regiunii „nu s-au determinat dacă pe teritoriul lor trebuie desfășurate alegerile moldovenești, iar inițiativa CEC de a deschide 500 secții de votare nu are speranță. Astăzi, Transnistria nu are nevoie de a participa la alegerile parlamentare în Moldova. Consider că această opinie este împărtășită de majoritatea locuitorilor regiunii”.

Vizita ministrului rus de externe S.Lavrov efectuată la Chișinău la 24.02.2009 a fost văzută de către opinia publică din regiune drept un sprijin indirect oferit partidului de guvernământ de către autoritățile ruse, care ar putea influența decizia alegătorilor, în special a celor din stânga Nistrului.

În plină campanie electorală, la 18 martie 2009 la Moscova a avut loc întrevederea președinților Republicii Moldova și Federației Ruse cu participarea liderului administrației separatiste de la Tiraspol. În cadrul întrunirii, participanții nu au discutat despre posibilitatea asigurării condițiilor minime necesare pentru exercitarea dreptului de vot pentru cetățenii din regiunea transnistreană.

VI. Recomandări

Asociația Promo-LEX recomandă autorităților electorale ale Republicii Moldova:

- Informarea tuturor alegătorilor din regiune despre data alegerilor, locul unde vor putea vota, procedurile electorale și alte informații necesare pentru exercitarea deplină a dreptului la vot;
- Asigurarea secțiilor de votare cu un număr suficient de buletine de vot;
- Asigurarea evidenței și eliberarea certificatelor pentru dreptul de vot alegătorilor din regiunea transnistreană pentru a evita discriminarea lor în raport cu alegătorii altor regiuni ale țării;
- Asigurarea condițiilor de votare în s.Corjova, r.Dubăsari în scopul prevenirii incidentelor, similare celor din 2007.
- Analizarea situației create și elaborarea unor strategii pentru prevenirea unor situații confuze, contradictorii și chiar ilegale pentru viitoarele scrutine electorale.

Asociația Promo-LEX recomandă concurenților electorali să adopte o poziție nediscriminatorie față de alegătorii din localitățile aflate sub controlul regimului de la Tiraspol;

Asociația Promo-LEX recomandă misiunilor internaționale de observare să monitorizeze atent și în detalii situațiile expuse în prezentul raport.

---

⁷ <http://www.protv.md%stiri/politic/locuitorii-din-stanga-nistrului-vor-vota-in-localiatea-ile-aflate.html>, Locuitorii din stânga Nistrului vor vota în localitățile aflate sub jurisdicția Chișinăului